Ioan-Aurel POP

Despre unii termeni referitori la Unire

I.-A.P. – președintele Academiei Române, profesor și rector al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca. Autor și coautor a peste 80 de cărți, tratate și manuale și a peste 700 de studii și articole, mai recente fiind *Istoria ilustrată a românilor pentru tineri* (2018) și *Istoria, adevărul și miturile* (2018). Doctor honoris causa al 10 universități din țară și de peste hotare. Membru al unor academii și societăți savante străine, între care Academia Europeană de Știință și Artă de la Salzburg (Austria), Academia Națională Virgiliană din Mantova (Italia), Ateneo Veneto din Veneția (Italia), Academia Europeană de Științe, Arte și Litere din Paris (Franța) ș.a.

Cu ocazia centenarului Marii Uniri s-a vorbit și s-a scris mult – așa cum era și firesc – despre toate unirile noastre din trecut, mai ales că unirea actuală a românilor (în sens de coeziune îndreptată spre scopuri nobile) este ca și inexistentă. În legătură cu Mihai Viteazul s-a vehiculat și ideea, care nu este chiar nouă, că atunci nu s-ar fi realizat o unire reală, pentru că domnul român ar fi fost un fel de condotier, năimit de unii și de alții. Împotriva acestei interpretări au scris mulți istorici, cu argumente solide, de aceea nu mai revin. Prin urmare, termenii prezentării în manuale și cărți a acestui act de la 1599-1601 nu trebuie să fie întâmplători și nici inexacți. De exemplu, este impropriu a se spune, din perspectiva românilor, „cucerirea" Transilvaniei de către Mihai Viteazul. Cuvântul „cucerire" se aplică, de regulă, atunci când se produc cotropiri, când un pământ, luat abuziv de la altul, nu are nicio legătură cu noul proprietar, socotit uzurpator. Or, în cazul acțiunii lui Mihai Viteazul, este vorba despre o țară care era majoritar românească din punct de vedere etnic și confesional și care fusese nucleul (sau unul dintre nucleele) etnogenezei românești. Transilvania nu era, sub aspect politic, românească, fiindcă nu era condusă de români, dar tocmai aceasta era nedreptatea pe care a vrut

BDD-A30322 © 2019 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:45 UTC)

s-o îndrepte Mihai Viteazul, împreună cu românii răsculați, „mânați de încrederea că au un principe din națiunea lor” (după cum scrie un izvor maghiar de epocă). Lexemul „cucerire” nu este însă adecvat nici din perspectiva Republicii Creștine europene, în numele căreia a luptat Mihai Viteazul, înțeles prin tratate cu împăratul habsburgic (al Imperiului Romano-German) să îndepărteze de la putere un principe care făcea în Ardeal politica Porții Otomane. Luând puterea în Transilvania, de conivență cu liderii creștinătății europene, principele român a alăturat Transilvania taberei antiotomane. În cazul integrării Moldovei, din mai 1600, în blocul politic alcătuit de Mihai Viteazul lucrurile stau la fel.

Nici cuvântul „alipire” nu este tocmai potrivit pentru astfel de acte, întrucât este unul popular și nu face parte din vocabularul de specialitate. În plus, uneori „alipire” are și sens peiorativ. Astfel, cel mai potrivit termen pentru acțiunile întreprinse de Mihai Viteazul la nord și la est de Carpați este acela de „unire”, inclusiv din perspectiva istorică a „duratei lungi”, care a făcut din principele Țării Românești un erou național și în sensul în care actul s-a repetat în intervalul 1859-1918. Mihai Viteazul nu avea de unde să știe că a prefigurat România modernă și nici că avea să devină erou național, însă noi cunoaștem asta și este legitim să marcăm întreprinderea sa în funcție de valorile noastre.

Nici pentru ceea ce s-a întâmplat la 1859 terminologia românească în materie nu este destul de clară. Mulți vorbesc despre „unirea Moldovei cu Țara Românească” sau, mai grav, despre „alipirea Moldovei la Țara Românească”. Formularea este complet greșită, deoarece atunci s-au unit două state egale, și nu s-au subordonat unul altuia. De altfel, numele oficial al noului stat era Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, ceea ce arată că Moldova era și ea în prim plan. După încheierea scurtei existențe a Principatelor Unite, avem un stat numit România, cu un prinț din Moldova și cu o capitală în Țara Românească. Nici a spune „unirea Moldovei și Munteniei” nu este exact, fiindcă este omisă Oltenia, ca și cum aceasta s-ar fi situat în afara actului de la 1859. De altminteri, denumirile „Țara Românească” și „Muntenia” nu sunt sinonime, deoarece Țara Românească medievală a cuprins Muntenia, Oltenia, nordul gurilor Dunării și, până la o vreme, Dobrogea sau anumite părți ale ei. De aceea, este corect să spunem „unirea Moldovei și Țării Românești” sau „unirea Țării Românești și Moldovei”.

BDD-A30322 © 2019 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:45 UTC)

Scrisesem cândva – mai în glumă, mai în serios – că, dacă ne-am lua după suprafață și populație, atunci la 1918 România s-a unit cu provinciile istorice, și nu invers. Cu alte cuvinte, teritoriul și oamenii veniți prin deciziile istorice de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia în Vechiul Regat reprezentau mai mult decât avea România înainte de unire. Această constatare însă nu ne îndreptățește să răsturnăm realitatea și să spunem, de exemplu, că „la 1918 s-a unit România cu Transilvania". În 1918 nu este vorba despre egalitatea de la 1859, fiindcă nu s-au unit țări cu același statut, ci anumite provincii din state destrămate au decis să facă parte din statul independent numit România. Astfel, ca să parafrazăm o zicere celebră, la 1859 nu a mers muntele la Mahomed, ci a venit Mahomed la munte. Toate provinciile în cauză – Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul – au venit, ca fiicele sau fii, „în sânul maicii lor, România", cum s-a scris și s-a crezut atunci. În consecință, nici astăzi nu se cuvine să gândim sau să scriem altminteri. În anii din urmă mi-a fost dat adesea să văd și să ascult, chiar de la vocile cele mai autorizate ale statului român, formularea „unirea României cu Basarabia". Să visăm, să dorim, să militäm pentru „unirea României cu Basarabia"! Dacă Basarabia ar fi nucleul întregii românități și dacă centrul viitorului stat unit ar fi la răsărit de Prut, atunci, evident, România s-ar putea uni cu Basarabia. Altminteri expresia nu are niciun sens și derutează. De aceea, se cade să spunem „unirea Basarabiei cu România", „unirea Bucovinei cu România" sau „unirea Transilvaniei cu România".

Natural, aici s-ar putea formula cel puțin două feluri de obiecții. Prima cu referire la lipsa de importanță a exprimării, fiindcă oamenii înțeleg oricum despre ce este vorba. În consecință, ideea este că nu trebuie să fim atât de tipicari, pentru că oamenii au capacitatea de a pătrunde până la esență. Nu este deloc așa! Publicul are nevoie de preciziune, de claritate și de puritate în exprimare. Limba română nu este pentru nimeni dintre cei care o vorbesc facultativă în privința formei ei. A doua obiecție ar putea fi de fond și anume s-ar referi la „naționalismul" conținut în unele dintre aceste precizări ale mele. Exemplu: dacă Mihai Viteazul a atacat cu oaste o țară/provincie și a câștigat lupta, atunci înseamnă că a cucerit-o sau dacă „batalioanele române au trecut Carpații", în vara anului 1916, înseamnă că ele au fost trupe cuceritoare ale Transilvaniei. Felul acesta de gândire este nu doar incorect, sub

BDD-A30322 © 2019 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:45 UTC)

masca de a fi „politic corect”, dar este și fariseic și restrictiv, iar unii îl doresc aplicat numai la români și de către români. Istoria nu este matematică, ci viață trecută și reconstituită (atât cât se poate). De aceea, rareori un eveniment sau un proces istoric este prezentat identic sau cu aceiași termeni în două istoriografii. Vă rog să aveți curiozitatea și să luați două manuale sau cărți de istorie despre epoca lui Napoleon, una scrisă în Franța și cealaltă în Marea Britanie. Veți constata ușor că termeni ca „agresiune”, „uzurpare”, „monstrul corsican” etc. lipsesc din varianta franceză, pe când în cea de dincolo de Canalul Mânecii abundă. De altminteri – altă curiozitate lingvistică, mai exact toponimică –, englezii nu zic în ruptul capului „La Mer de la Manche” (Marea Mânecii, ca francezii), ci „English Channel” (Canalul Englezesc). Ați auzit vreun francez să spună, în drum spre Anglia, a trecut prin „Canalul Englezesc”? Niciodată! Lucrurile se prezintă la fel în cazul primei revoluții americane, numită și Războiul de Independență al Statelor Unite (1775-1883): tonul de prezentare și termenii folosiți nu se află deloc – după circa 250 de ani de la eveniment – la unison în Anglia și în SUA. Pentru americani nemulțumirea lor a fost legitimă și a fost, în fapt, revoluție, iar pentru englezi referirile cele mai numeroase încă au în centru o simplă revoltă a coloniilor contra metropolei, una nelegitimă și care a trebuit, prin urmare, pedepsită. Fiecare continuă, în multe privințe, cu punctul său de vedere și nu are de gând să renunțe la el de dragul uniformizării istoriei.

În același spirit, nici noi, românii, nu ar trebui să ne mirăm prea tare că unii vorbesc despre „cucerirea Transilvaniei” de către Mihai Viteazul sau despre „smulgerea Basarabiei” din mâinile Rusiei – chipurile! – „mama sa ocrotitoare”. Istoria este prezentul oamenilor care au trăit în trecut, adică viața lor de odinioară. Și atunci, în trecut, oamenii au avut păreri și interpretări diferite. Nu există în istorie un singur adevăr universal valabil, ci adevăruri. De asemenea, cum toată lumea știe că, între popoare, națiuni și state a existat mereu o competiție, iar această competiție este în plină desfășurare. Pentru români, unirea lor politică a fost legitimă și ea nu poate fi pusă la îndoială, minimalizată sau tratată ambiguu, nici chiar la capitolul exprimare.

BDD-A30322 © 2019 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:45 UTC)